

1. SEMINÁR OBNOVY KRAJINY

OBNOV SI POŠKODENÚ KRAJINU SVOJHO ÚZEMIA

18.9.2019 / Východoslovenské múzeum

Námestie Maratónu mieru 2, 040 01 Košice

OBNOV
SI SVOJU
KRAJINU

Stratégia adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy pre Košický kraj

Projekt podporený z Európskeho sociálneho fondu

Naše ciele:

- Spodrobiť národnú adaptačnú stratégiu, špecificky pre KSK
- Prezentovať viaceré informácie súvisiace so zmenou klímy na regionálnej, čiastočne miestnej úrovni, umožnia napr. porovnanie niektorých častí územia KSK navzájom
- Identifikácia adekvátnych mitigačných a adaptačných opatrení a aktivít
- Propagovať znalosti o klíme, citlivosti územia, dopade zmeny klímy na krajinu, spoločnosť, ekonomiku a pod.
- Čím sa odlišujeme od iných stratégií – využívanie GIS (umožní prezentovať výsledky vo forme máp) + metodika ESPON CLIMATE

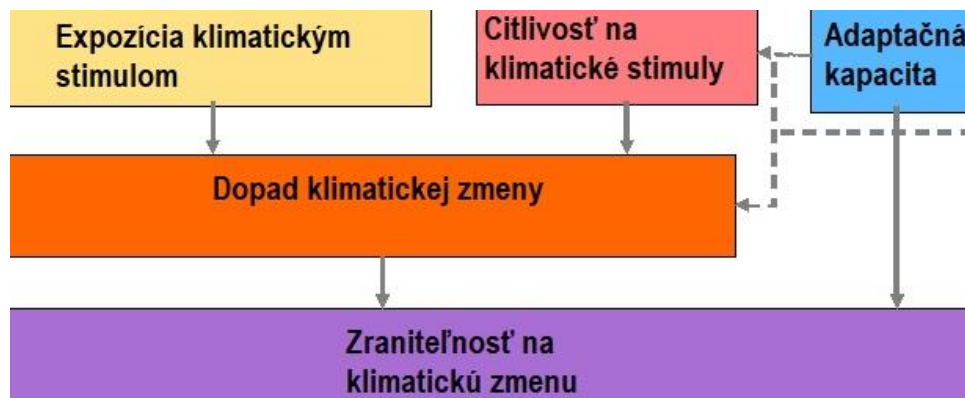
Čo nie je naším cieľom:

- Nevieme identifikovať príčiny zmeny klímy
- Nič nové nevymyslíme (neobjavíme), zhromažďujeme, interpretujeme, zobrazíme to, čo už bolo zistené

Metodológia

- Významne sa inšpirujeme projektom ESPON CLIMATE (Zmena klímy a jej územné efekty na regióny a miestne ekonomiky) – projekt poskytuje metodológiu, ktorú vieme využiť.
- Túto metodológiu (s využitím GIS) pravdepodobne zatiaľ nikto nevyužil

Projekt ESPON CLIMATE – základná schéma

Tím

Koordinácia: Jaroslav Tešliar

Klimatické prognózy: Pavel Šťastný, Milan Lapin, Katarína Mikulová

Pôdy a poľnohospodárstvo: Jozef Vilček, Gabriela Barančíková

Lesy: Slávka Tóthová, Ivan Barka

Hydrológ: Danka Kravčíková

Infraštruktúra: Martina Zeleňáková

Biota: Alena Kučeravcová

Ekonomika: Monika Višňovská

Sociálne veci: Henrieta Kiraľvargová

GIS: Ingrid Fruhaufová

Metodika, asistencia pri koordinácii: Ján Dzurdženík

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

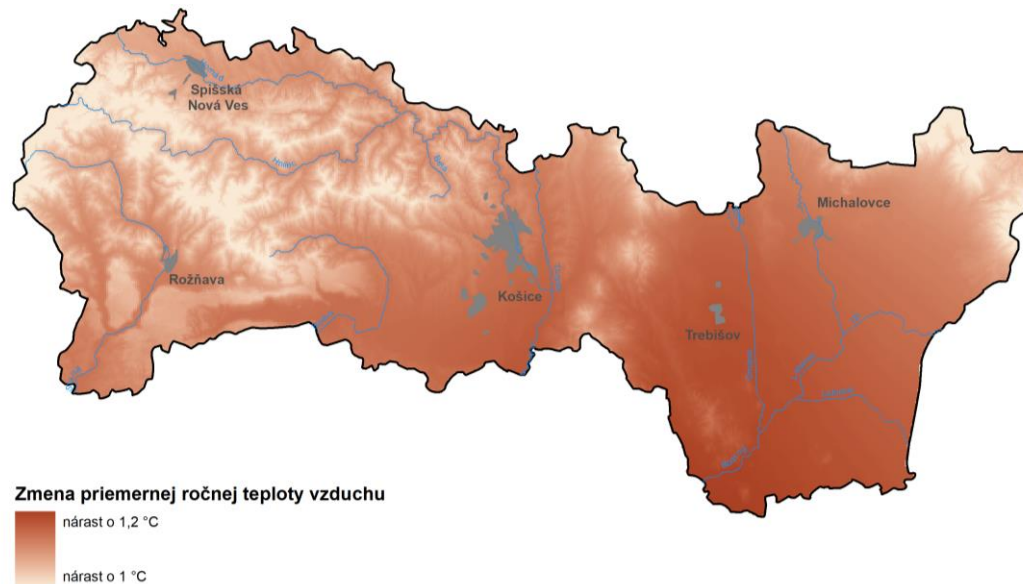
Vychádzajú z údajov monitorovacích systémov SHMÚ za obdobie od roku 1961 doteraz. Sú navrhnuté na základe predpokladanej zmeny indikátora medzi referenčným obdobím 1981 – 2010 a časovým horizontom 2030 (priemer z obdobia 2021 – 2040). Projekcie indikátora do budúcnosti sú počítané na základe globálnych a regionálnych klimatických modelov.

- Zmena priemernej ročnej teploty
- Zmena priemerného ročného počtu mrazových dní
- Zmena priemerného ročného počtu letných dní (resp. tropických) dní
- Relatívna zmena priemerných zrážok v zimných mesiacoch
- Relatívna zmena priemerných zrážok v letných mesiacoch
- Zmena priemerného počtu dní so zrážkou nad 20 mm za rok
- Zmena priemerného počtu dní so snehovou pokrývkou za rok
- Relatívna zmena ročnej potenciálnej evapotranspirácie
- Zmena klimatického ukazovateľa zavlaženia

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

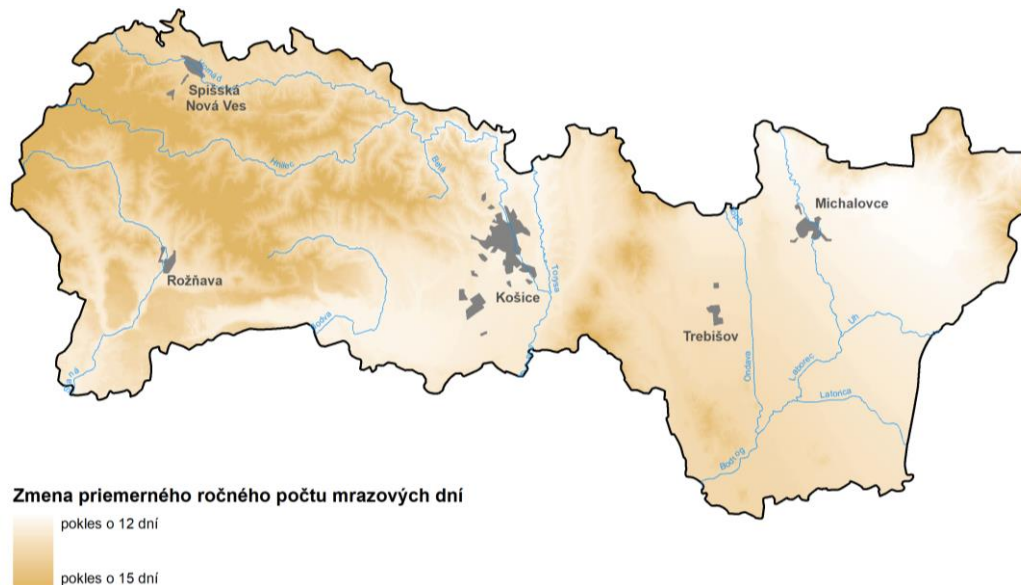
Zmena priemernej ročnej teploty vzduchu
medzi referenčným obdobím 1981 – 2010
a časovým horizontom 2030
(priemer z obdobia 2021 – 2040).

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

Zmena priemerného ročného počtu mrazových dní medzi referenčným obdobím 1981 – 2010 a časovým horizontom 2030 a časovým horizontom 2030 (priemer z obdobia 2021 – 2040).

Indikátor je ukazovateľom teplotných pomerov zimy a prechodných ročných období, dokresľuje najmä charakter zimy. Mrazový deň - najnižšia teplota vzduchu je nižšia ako 0,0 °C. Uvedené dni sa vyskytujú v nižšie položených oblastiach zväčša od októbra do konca marca a ich počet v roku je napr. pre Košice v súčasnosti okolo 100 (v extrémne teplých zimách len 80).

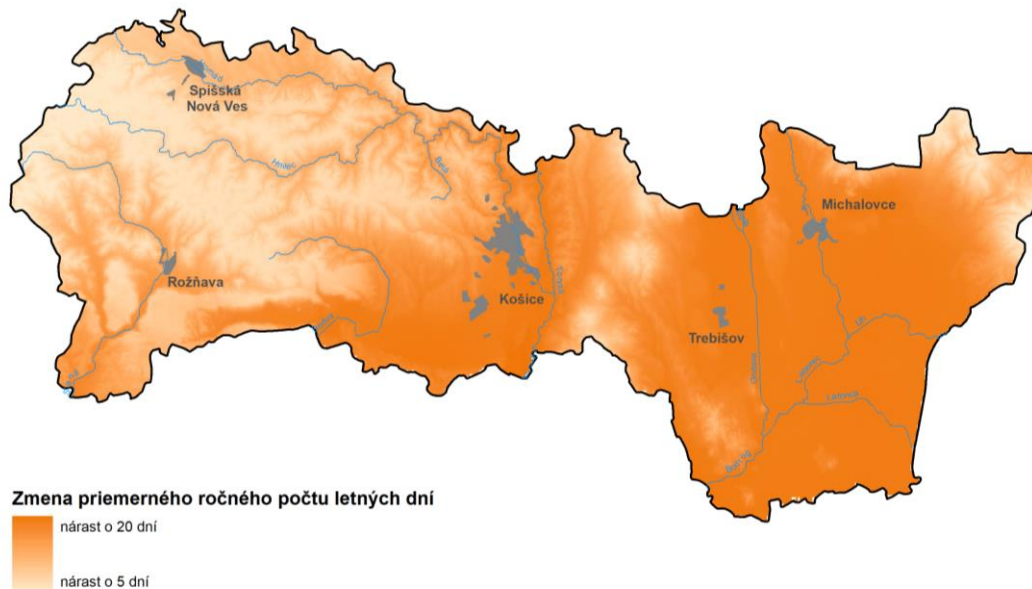

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

Zmena priemerného ročného počtu Letných dní a tropických dní medzi Referenčným obdobím 1981 – 2010 a časovým horizontom 2030 (priemer z obdobia 2021 – 2040).

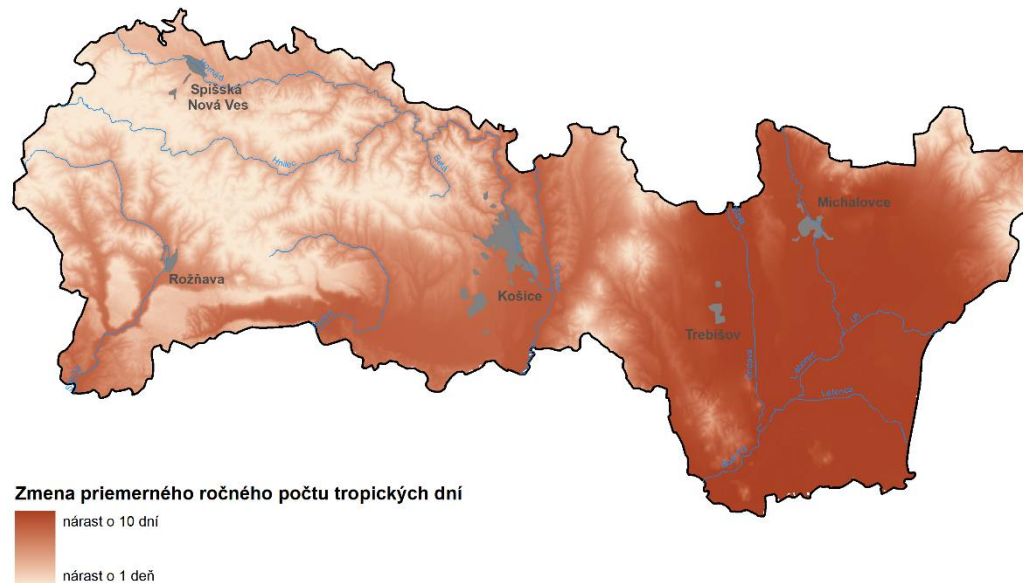
Tento teplotný indikátor je dôležitým ukazovateľom výskytu teplotných extrémov v teplom polroku. Letný deň – najvyššia denná teplota vzduchu $\geq 25\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Ich počet v roku je napr. pre Košice v súčasnosti okolo 65 (v extrémne teplých rokoch až vyše 90).

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

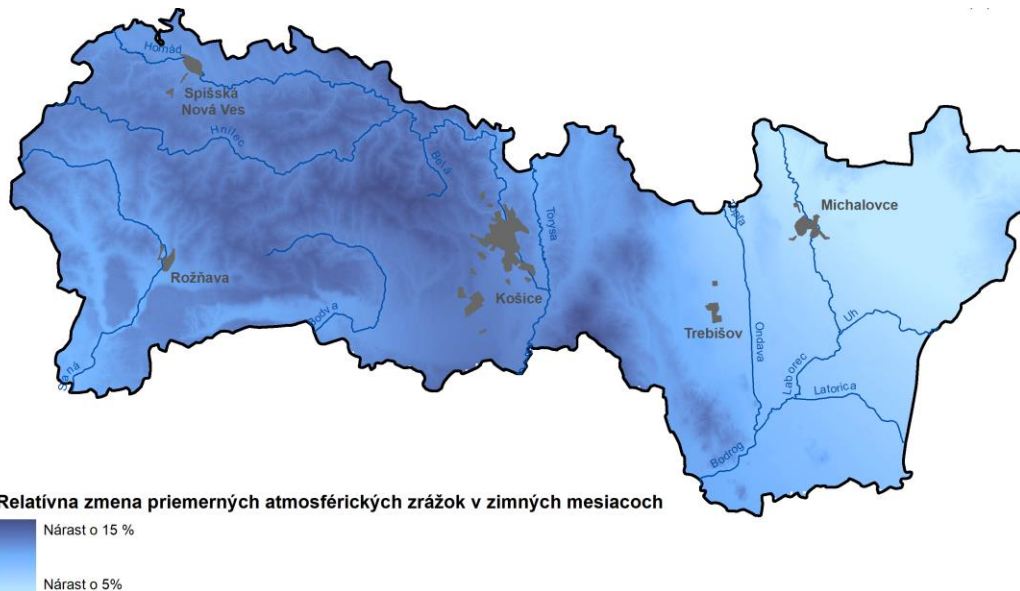
Tropický deň - najvyššia denná teplota
Vzduchu ≥ 30 °C. V Košiciach je takýchto dní do
roka v priemere okolo 15, vyskytujú sa od mája
do septembra. V extrémne teplých rokoch je ich
počet až okolo 30.

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

Tento indikátor je dôležitým ukazovateľom množstva disponibilných zrážok v zimnom období (XII – II), kedy vo vyšších polohách sú spadnuté zrážky viazané najmä v snehovej pokrývke. Táto tvorí prirodzenú zásobu vody, potrebnej pre vegetáciu v jarnom období, no i možnú hrozbu jarných povodní z topenia snehu.

Podiel zimného úhrnu zrážok na celoročnom úhrne tvorí 15 až 20 %.

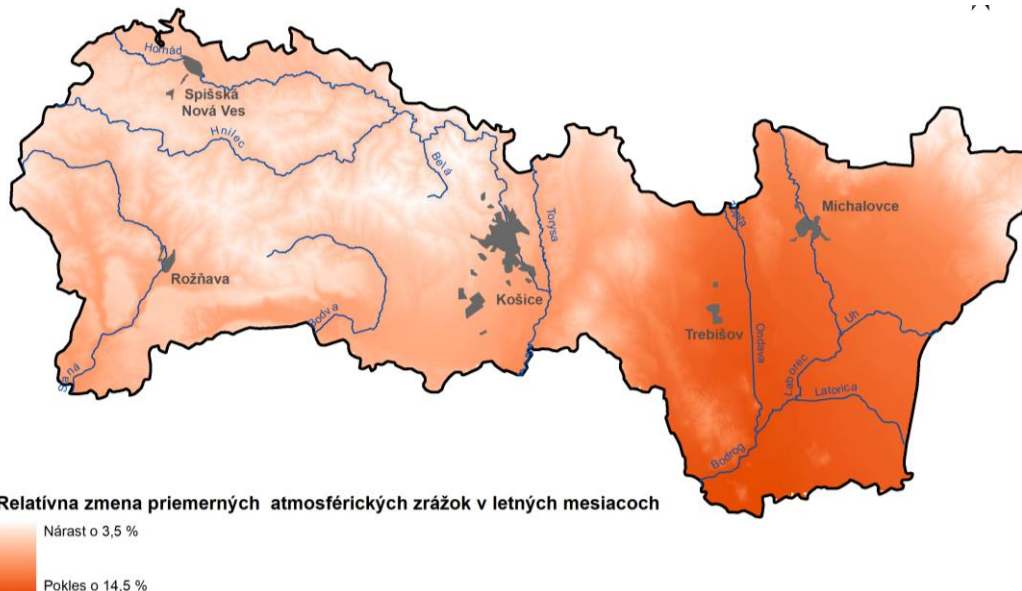

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

Indikátor je ukazovateľom množstva zrážok v najteplejšej a na zrážky najbohatšej časti roka – v lete (VI - VIII).

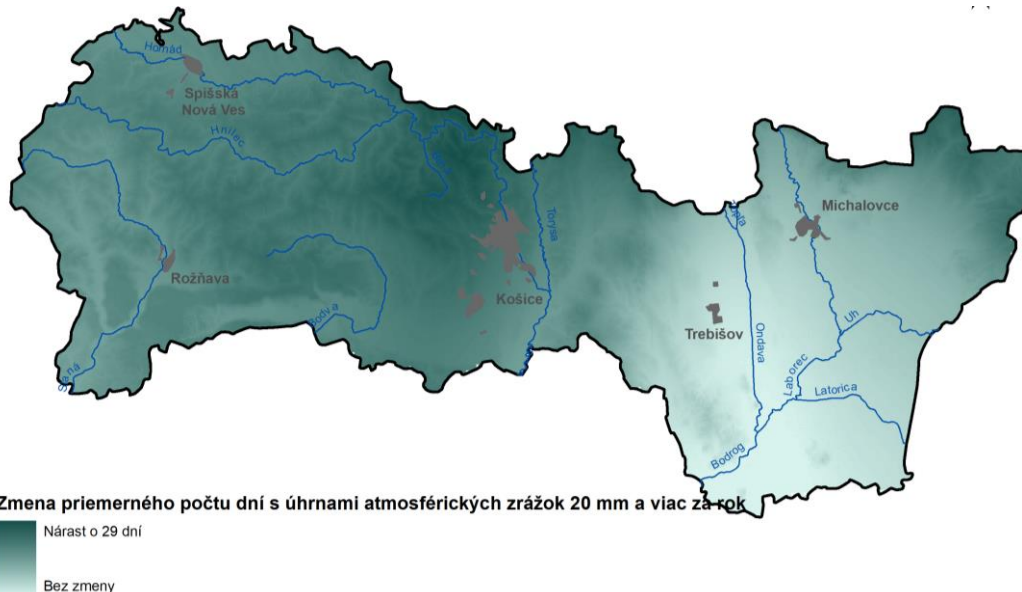
V lete podstatná časť zrážok spadne v tvare intenzívnych prehánok (konvektívne zrážky).

Oproti ostatným ročným obdobiam sú relatívne menej zastúpené zrážky stratiformné, ktoré majú nižšiu intenzitu a dlhšie trvanie, pričom zrážkové pásmo zasahuje väčšie územie.

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

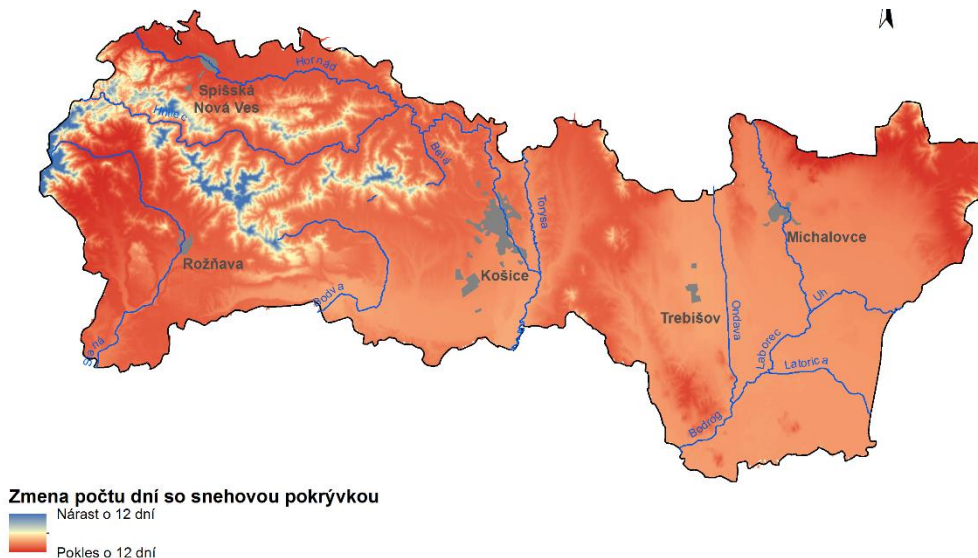
Tento indikátor pozostáva z počtu dní s úhrnom 20 mm a viac. Tento filter, podľa štatistických podkladov oddeľuje krátkotrvajúce intenzívne lejaky, vyskytujúce sa v teplom polroku od dlhšie trvajúcich, no menej výdatných zrážok, ktoré nemajú konvektívny pôvod. Intenzívne zrážky sú potenciálnym zdrojom prívalových povodní, spôsobujú vodnú eróziu a v sklonitom teréne ich odtok máva deštruktívne účinky.

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

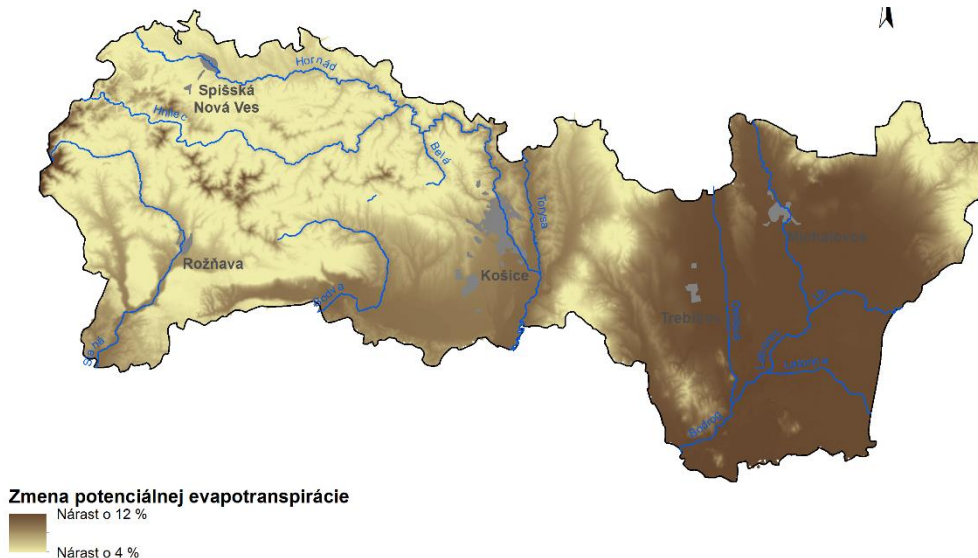
Tento indikátor je kvalitatívnym ukazovateľom výskytu snehovej pokrývky bez ohľadu na jej hrúbku, či zásobu vody v nej. Na počet dní so snehovou pokrývkou majú vplyv teplotné i zrážkové pomery. Snehová pokrývka v zimnom období akumuluje zásobu vody, ktorá je dôležitou zložkou vodnej bilancie na začiatku jari. Počet dní so snehovou pokrývkou v roku napr. v Košiciach je v priemere okolo 45, v chladných zimách až 80 dní a v teplých a suchých menej ako 20 dní.

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

Prevažné množstvo vody sa zo zemského povrchu a rastlín vyparí do atmosféry. Ak je povrch pôdy dostatočne vlhký, vyparí sa z neho a z rastlinnej pokrývky najviac vody. Tento výpar sa nazýva potenciálnym a aj keby sme ďalej dodávali vodu na pôdu a do jej horných vrstiev, nebude sa výpar už ďalej zvyšovať. Tento indikátor je ukazovateľom energetických možností danej polohy uskutočniť výpar a zároveň potenciál atmosféry prijať vyparenú vodu, to znamená, že úhrn potenciálneho výparu nie je limitovaný zásobami vody vo vrchných vrstvách pôdy.

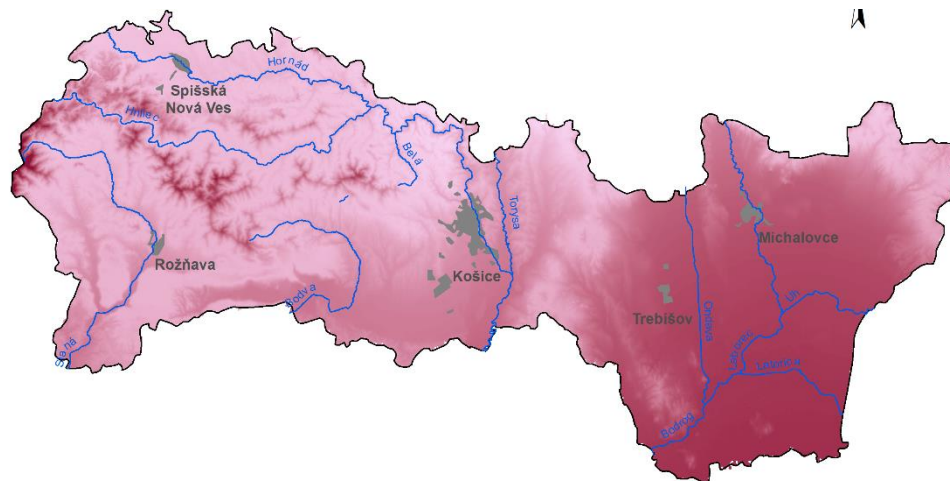

Indikátory expozície (klimatologické indikátory)

Klimatický ukazovateľ zavláženia je rozdiel potenciálneho výparu a úhrnu zrážok za určité obdobie a dajú sa ním hodnotiť vlhové podmienky územia.

Kladné hodnoty (t.j. keď je potenciály výpar vyšší ako úhrn zrážok) znamenajú nedostatok, záporné zas prebytok vlhky v roku.

Tento indikátor patrí medzi používané ukazovatele sucha, pričom pre výpar je braný horný limit výparu, t.j. výpar potenciálny.

Zmena klimatického ukazovateľa zavláženia

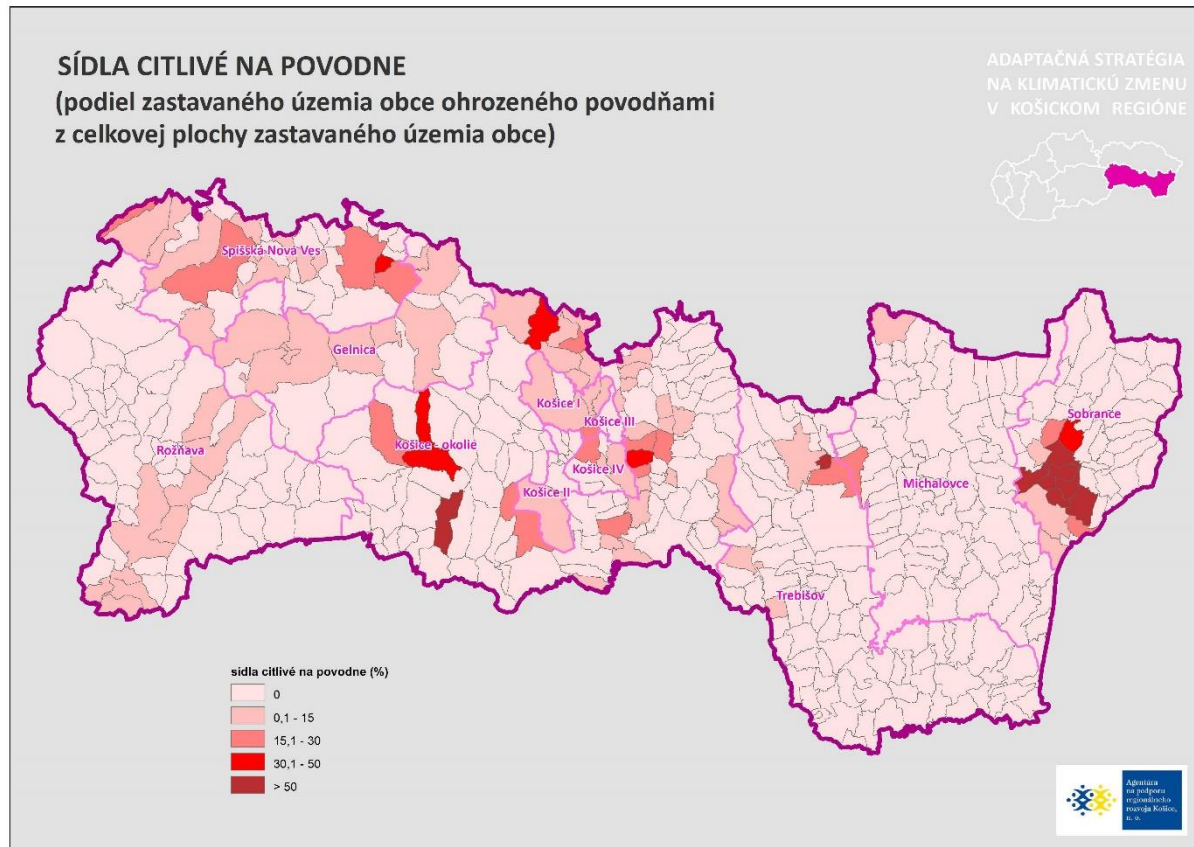
Indikátory citlivosti

Citlivosť na klimatickú zmenu – vlastnosti, ktoré naznačujú stupeň negatívneho alebo pozitívneho ovplyvnenia systému stimulom súvisiacim s klímou.

Príklady indikátorov:

- Sídla citlivé na povodne, Cesty a železnice citlivé na povodne
- Sídla, Cesty a železnice citlivé na zosuvy
- Lesy citlivé na požiare
- Chránené územia
- Územia citlivé z hľadiska erózie pôdy
- Organický uhlík v pôde
- Pôdy citlivé na sucho
- Podiel plôch zelene v krajine (ekologická stabilita)
- Podiel zastavanosti územia
- Obyvatelia citliví na letné horúčavy
- Hustota populácie v kraji a jednotlivých sídlach kraja
- Obyvatelia citliví na povodne
- Obyvatelia citliví na bleskové povodne

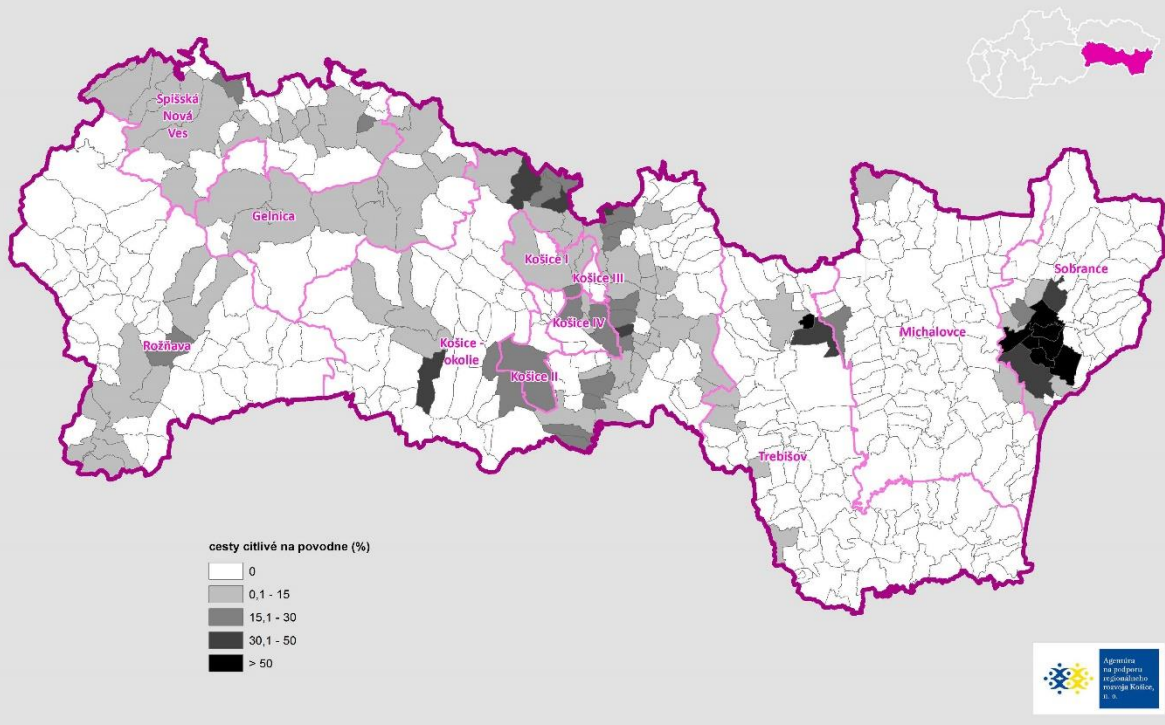
Indikátory citlivosti (citlivosť na povodne)

Indikátory citlivosti (citlivosť na povodne)

CESTY CITLIVÉ NA POVODNE (podiel dĺžky ciest ohrozených povodňami z celkovej dĺžky ciest v obci)

ADAPTAČNÁ STRATÉGIA
NA KLIMATICKÚ ZMĚNU
V KOŠICKOM REGIÓNE

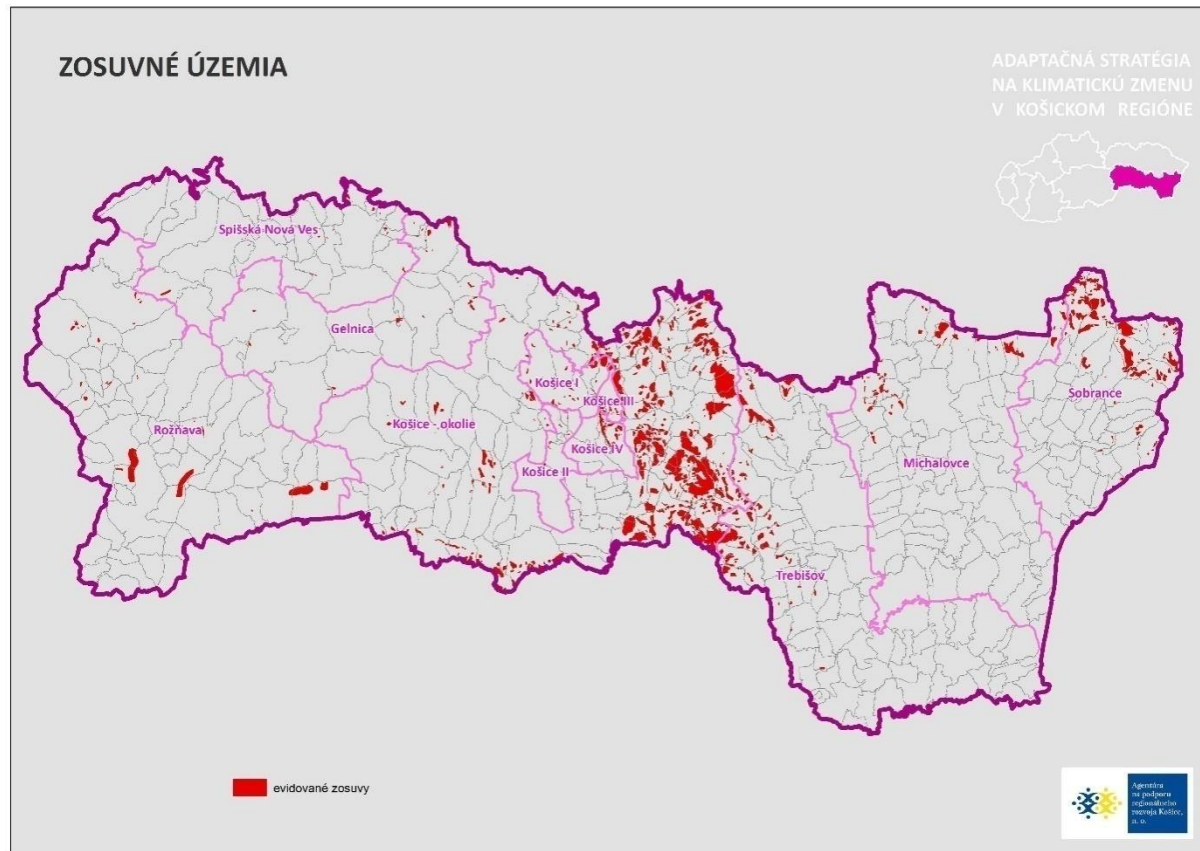
Indikátory citlivosti (citlivosť na povodne)

Lokality DSS a zdravotníckych zariadení
patriace do záplavových území

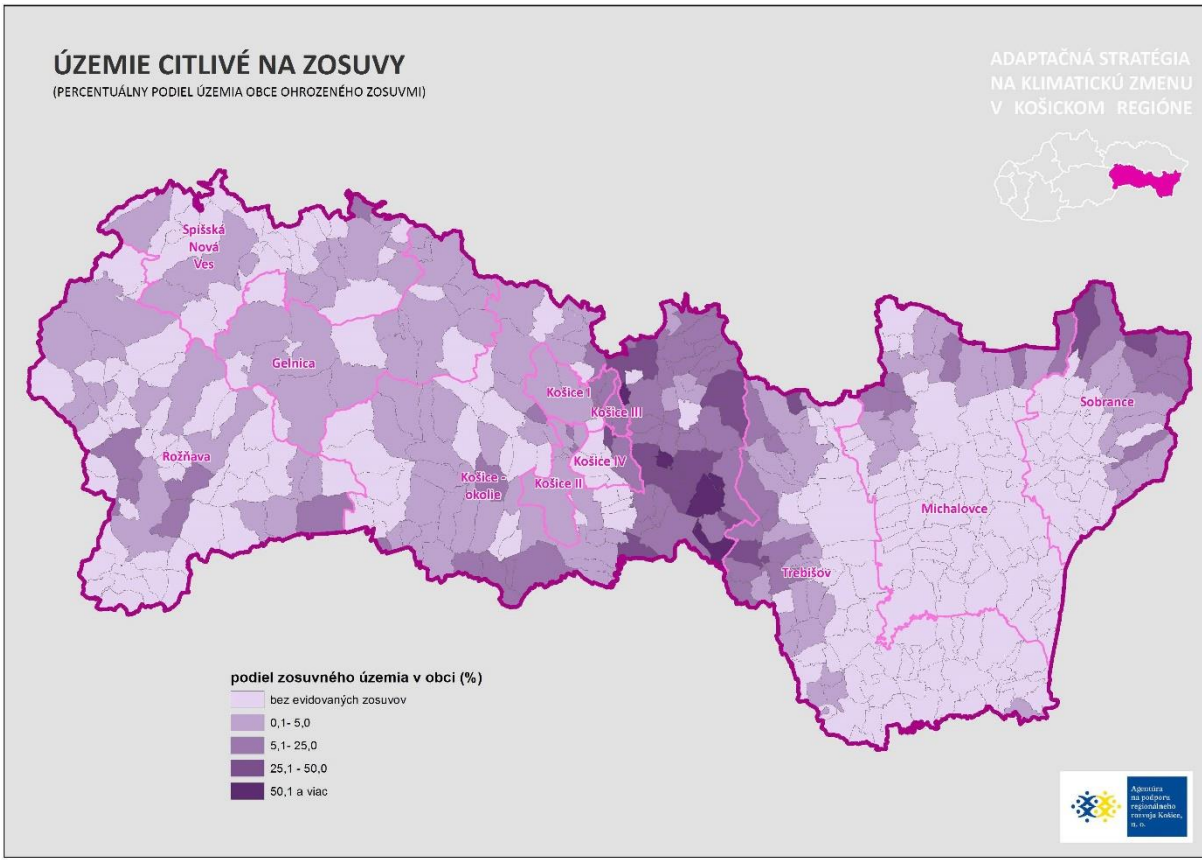

Indikátory citlivosti (citlivosť na privalové dažde)

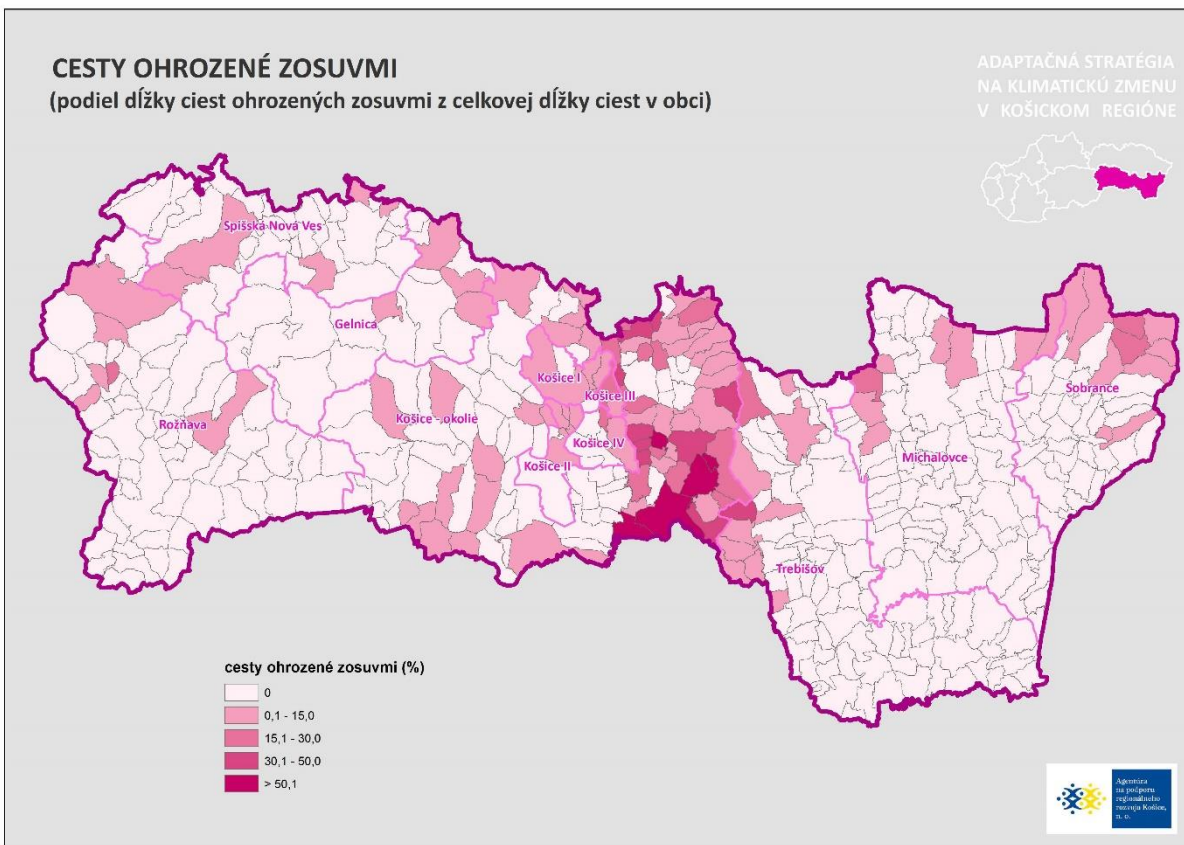

Indikátory citlivosti (citlivosť na privalové dažde)

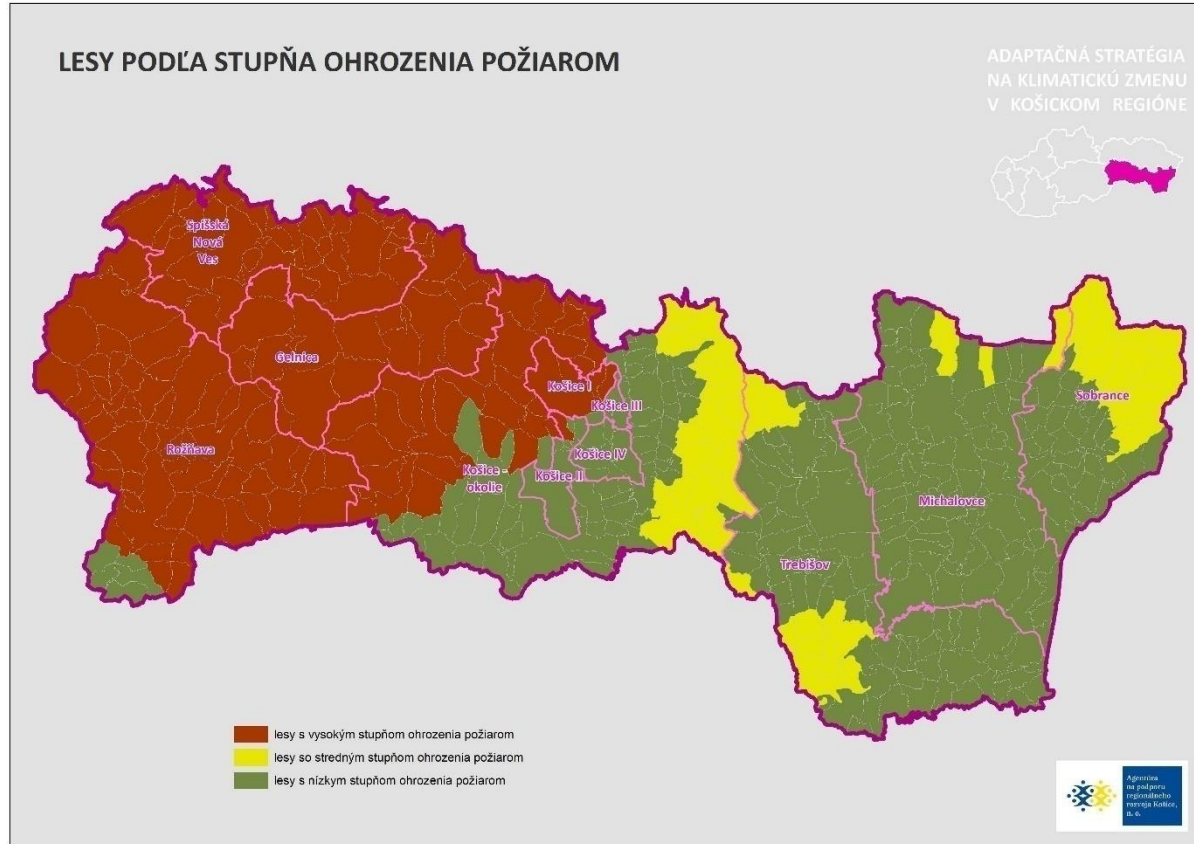

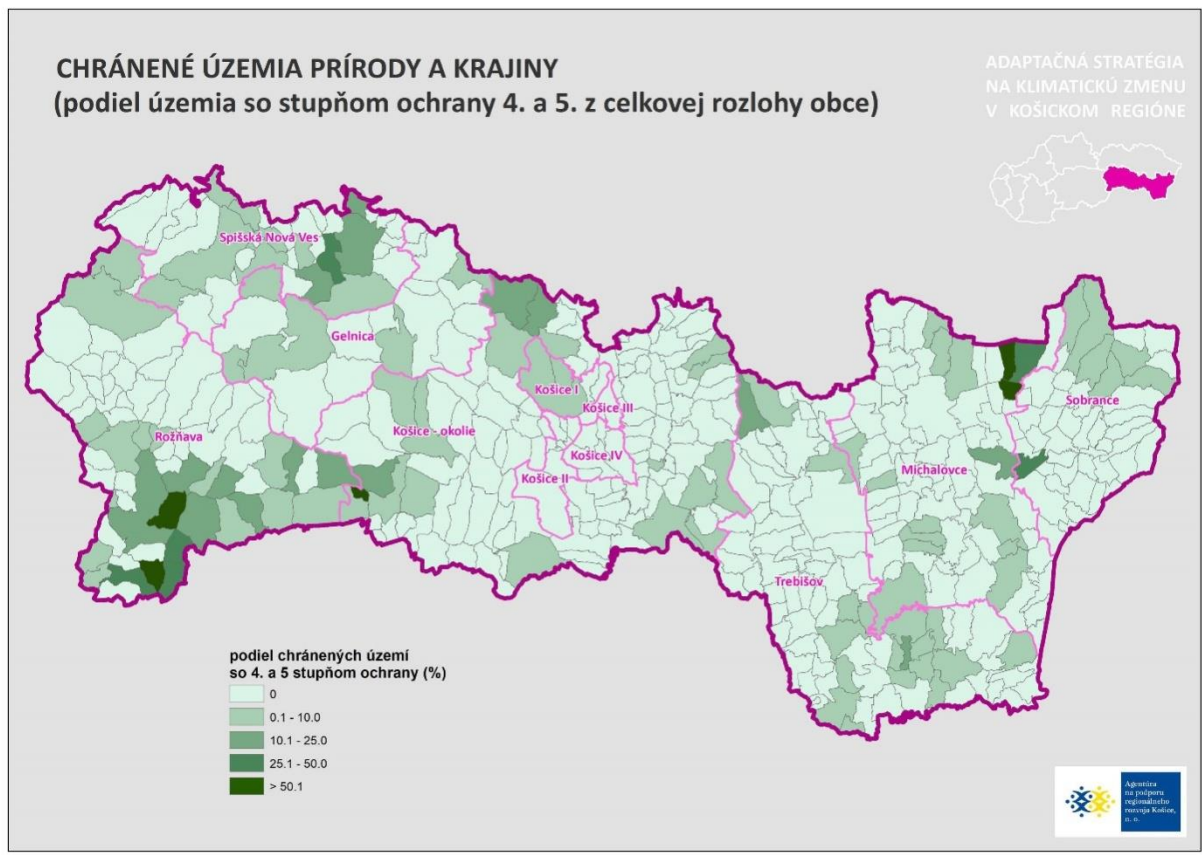
Indikátory citlivosti (citlivosť na privalové dažde)

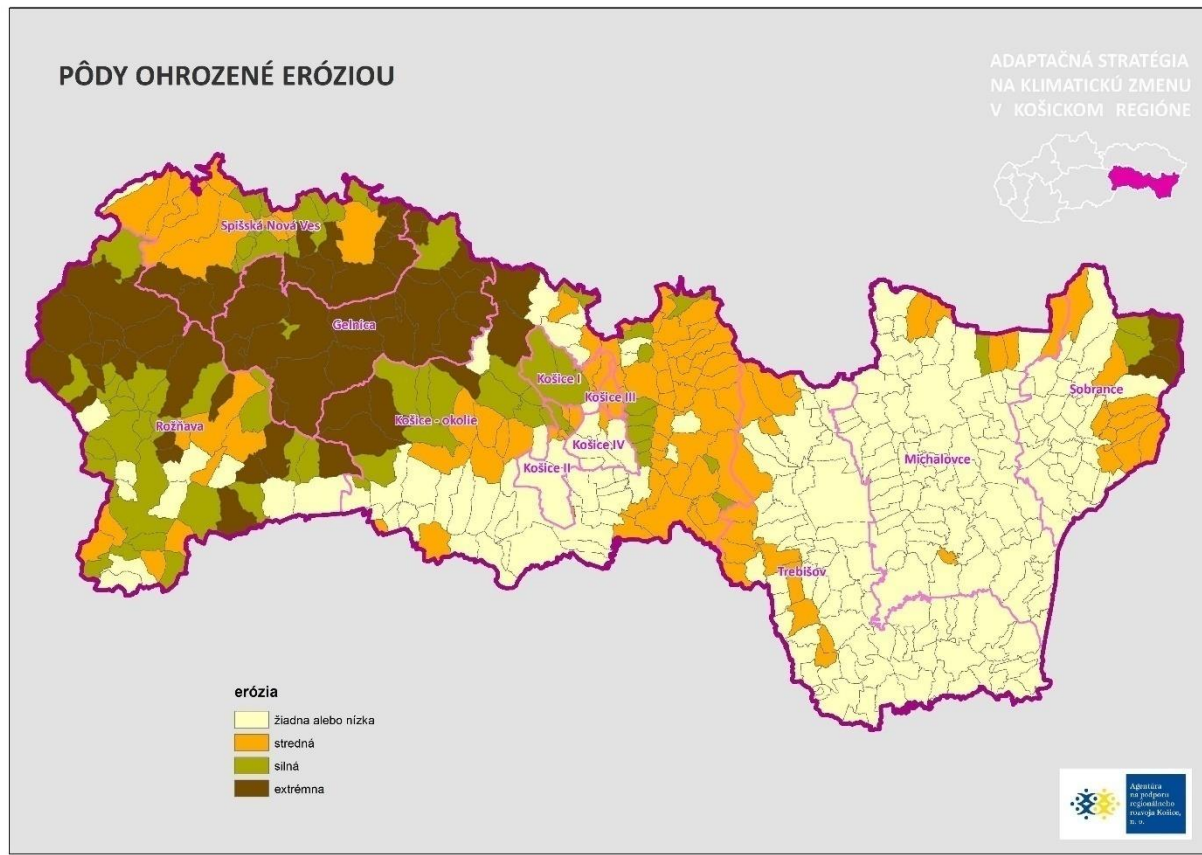
Indikátory citlivosti (citlivosť na vlny horúčav, resp. na sucho)

Indikátory citlivosti
(čím menej území s vysokou ekologickou hodnotou, tým vyššia citlivosť na všetky druhy výkyvov)

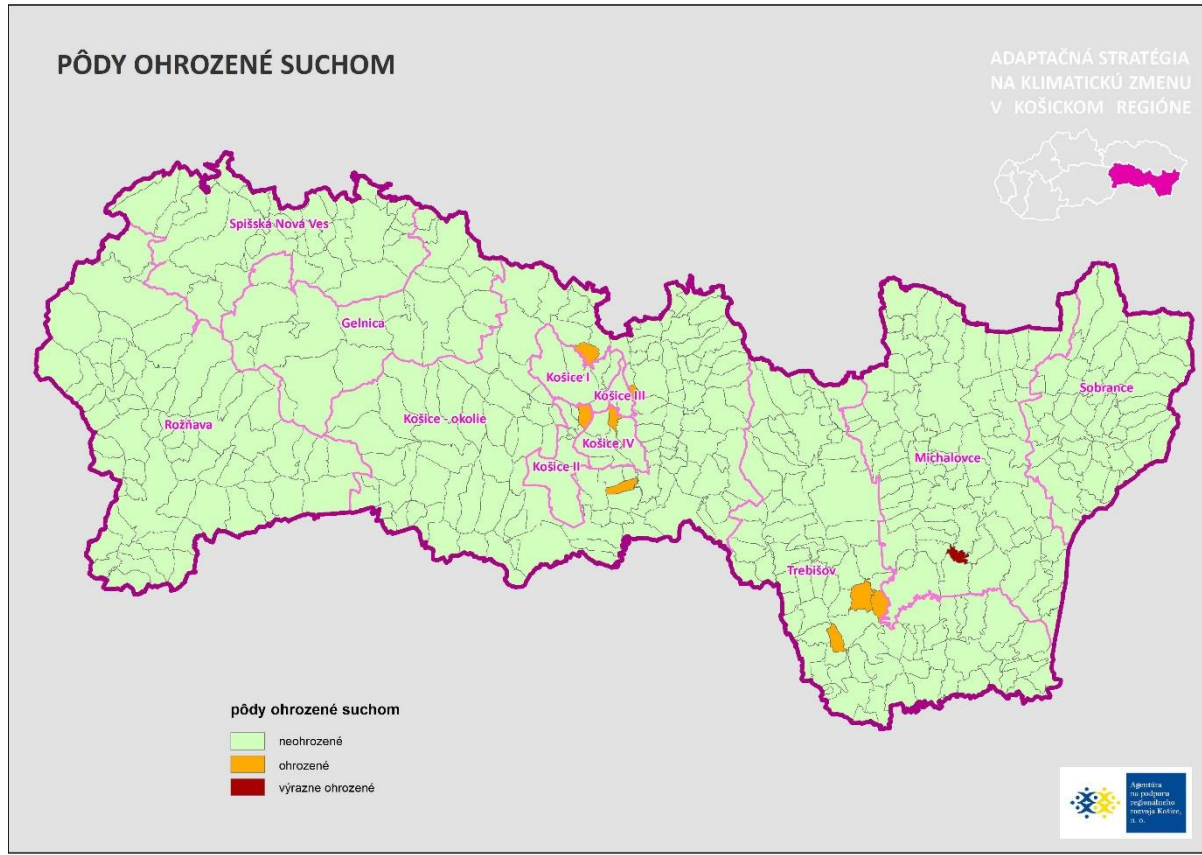

Indikátory citlivosti (citlivosť na privalové dažde)

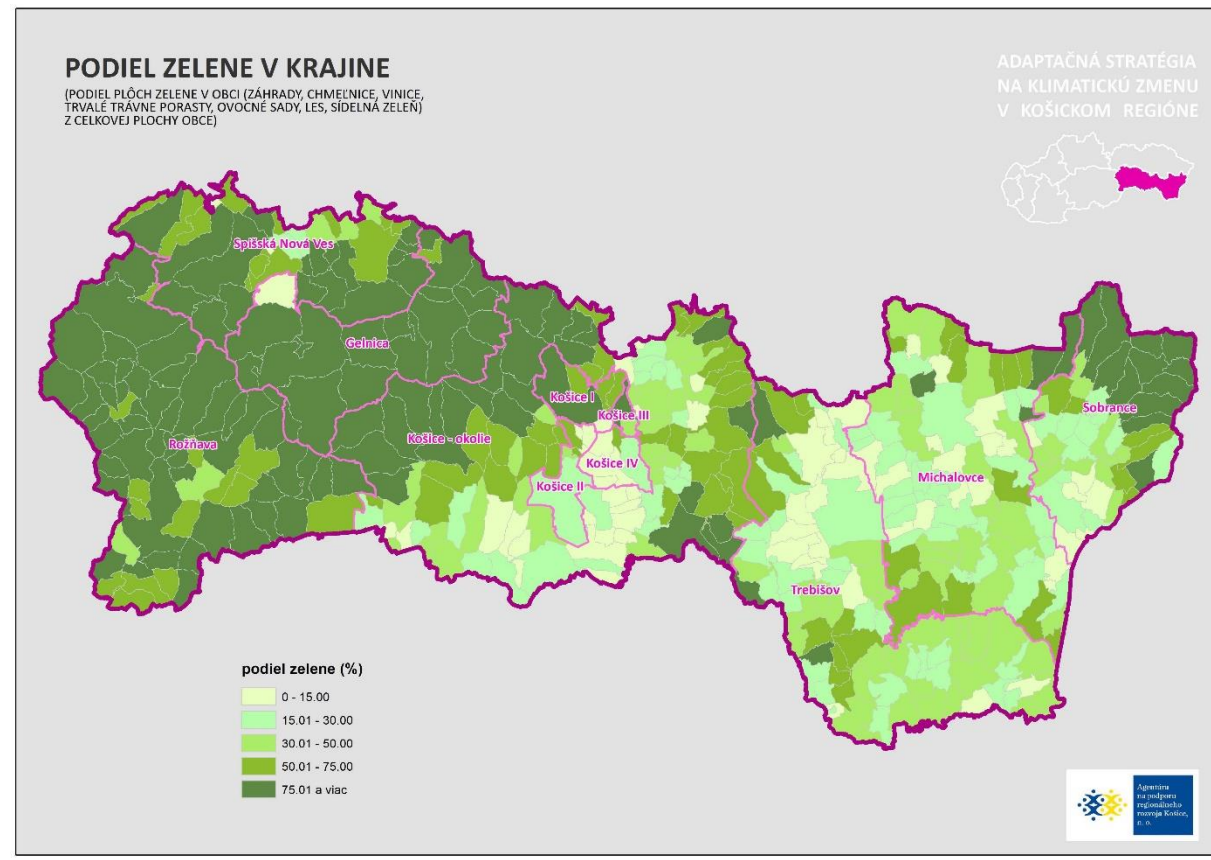

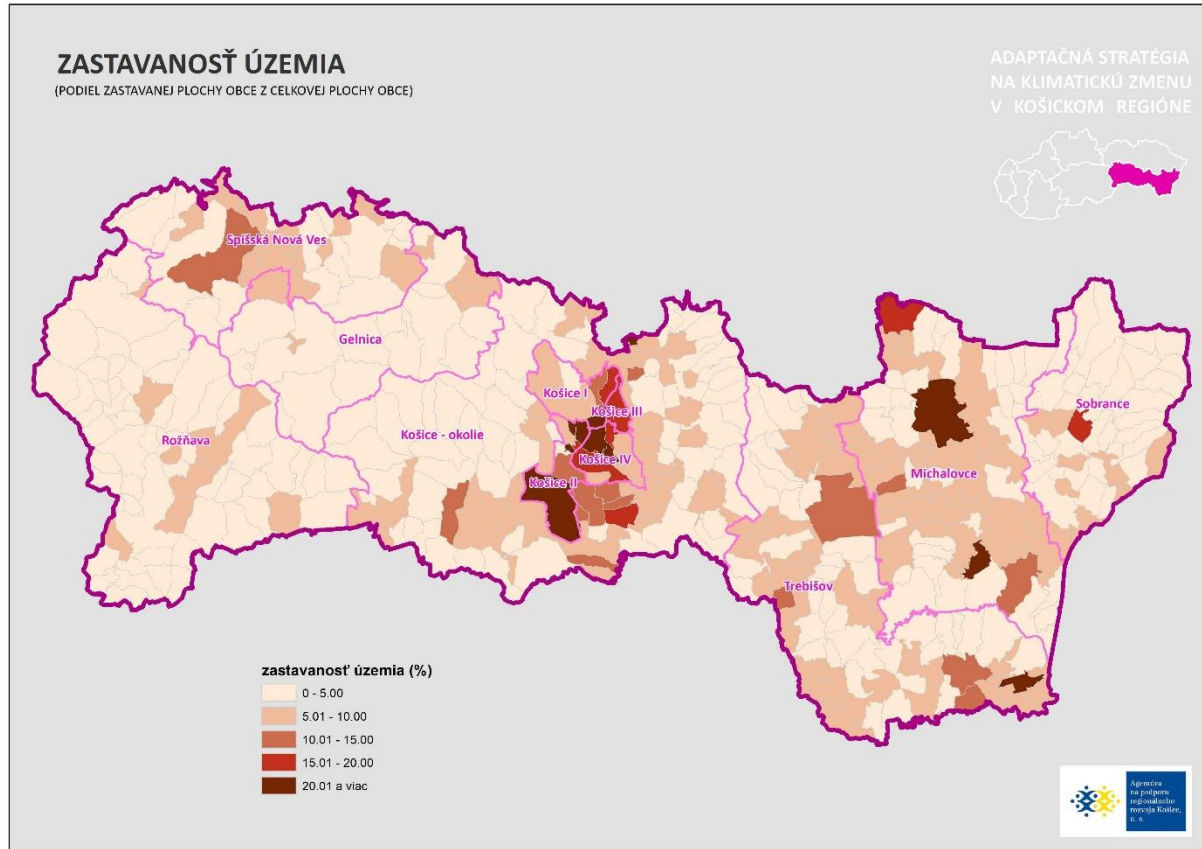
Indikátory citlivosti (citlivosť na suchá)

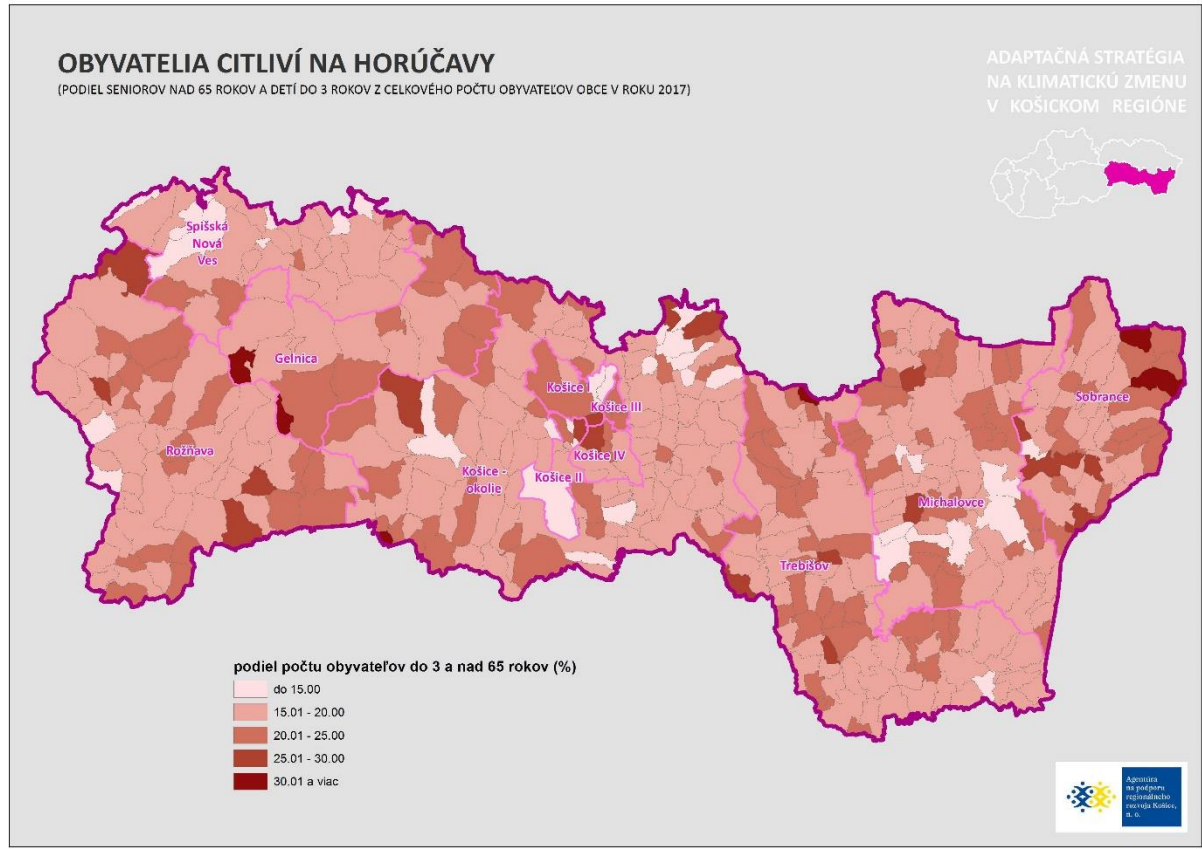
Indikátory citlivosti
(citlivosť na extrémne
výkyvy – suchá, vlny horúčav,
prívalové dažde)

Indikátory citlivosti (citlivosť na extrémne výkyvy – vlny horúčav, prívalové dažde)

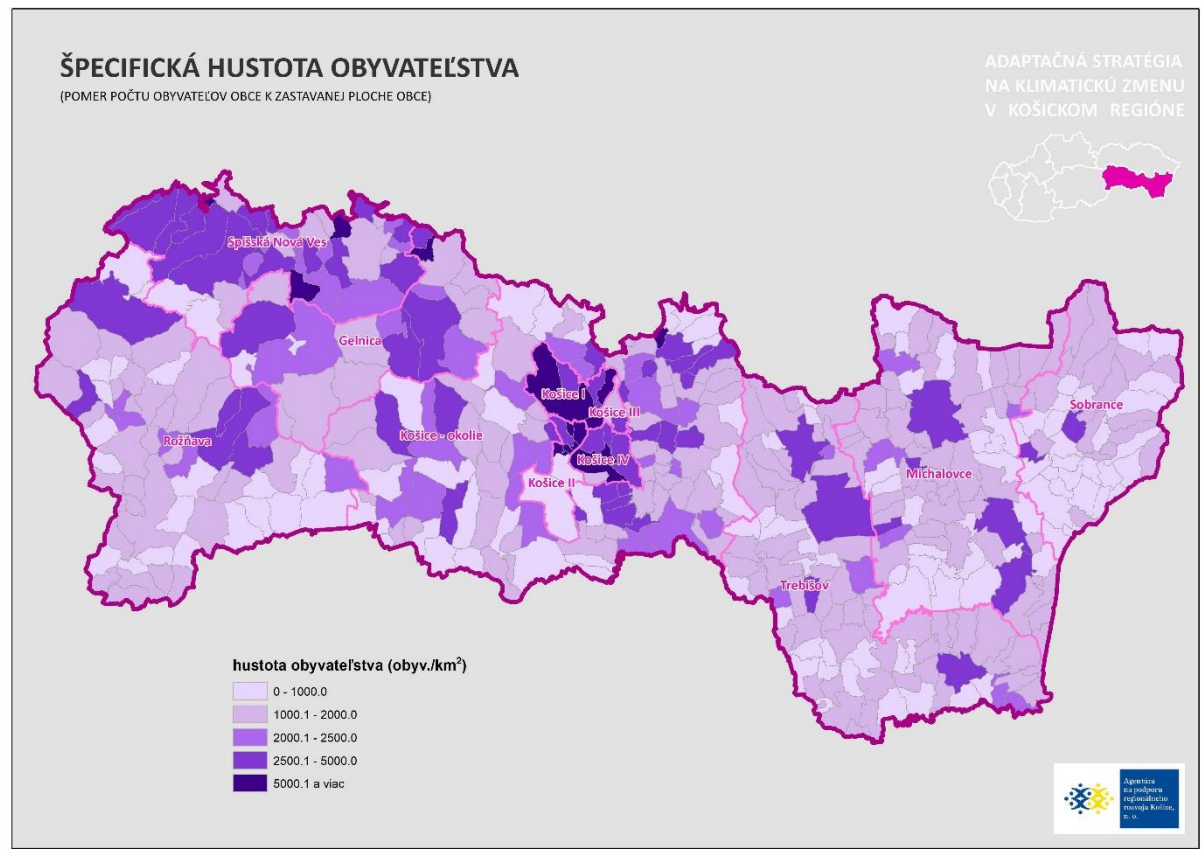

Indikátory citlivosti (citlivosť na horúčavy)

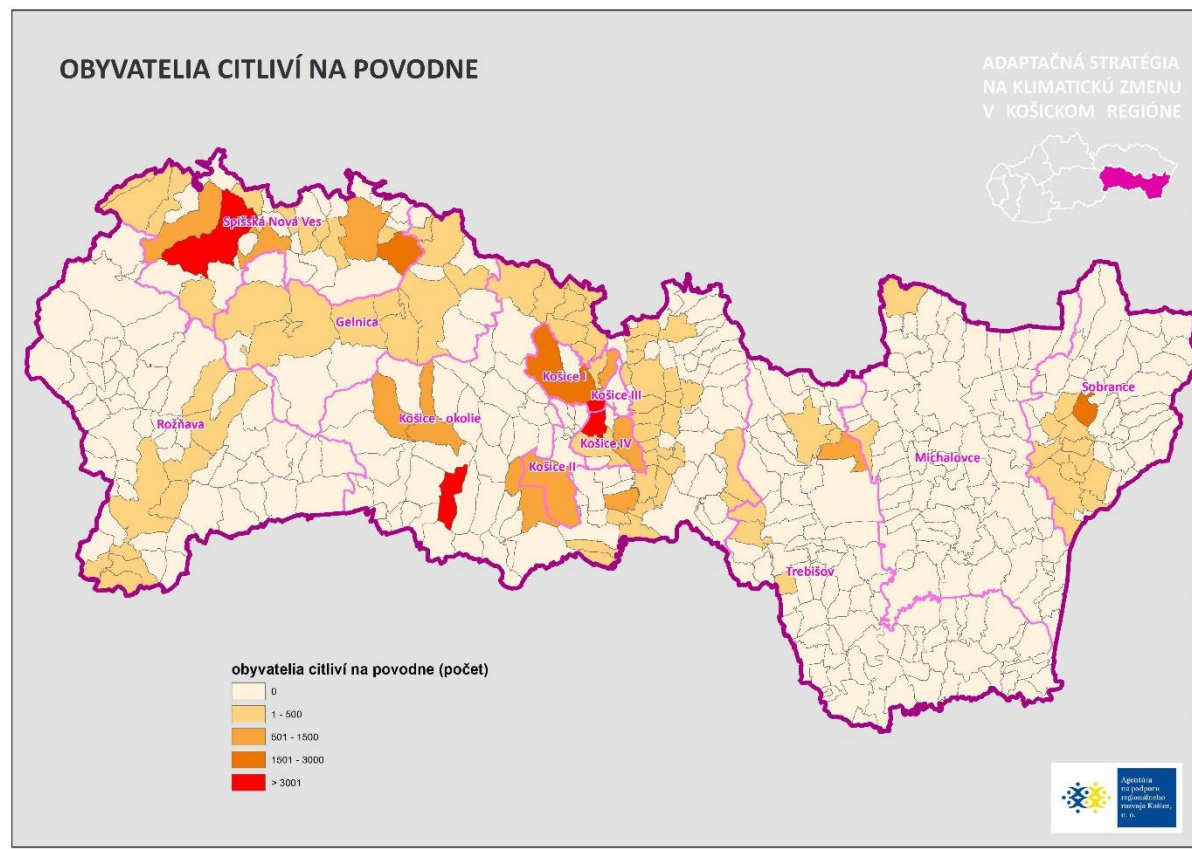

Indikátory citlivosti (citlivosť na horúčavy)

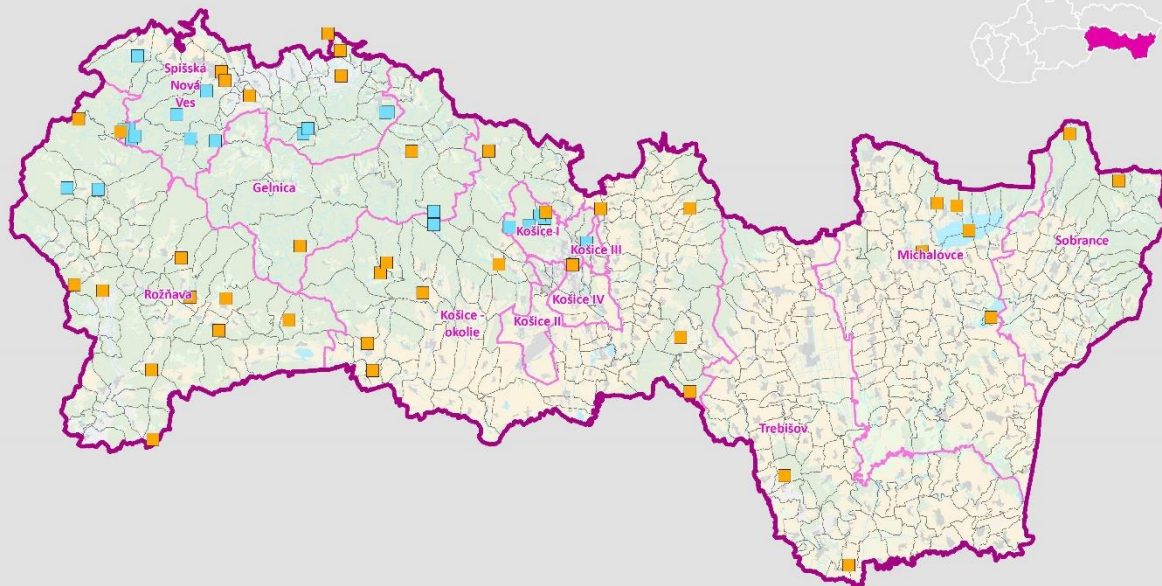
Indikátory citlivosti (citlivosť na povodne)

Indikátory citlivosti (citlivosť na počet letných dní / snehovú pokrývku)

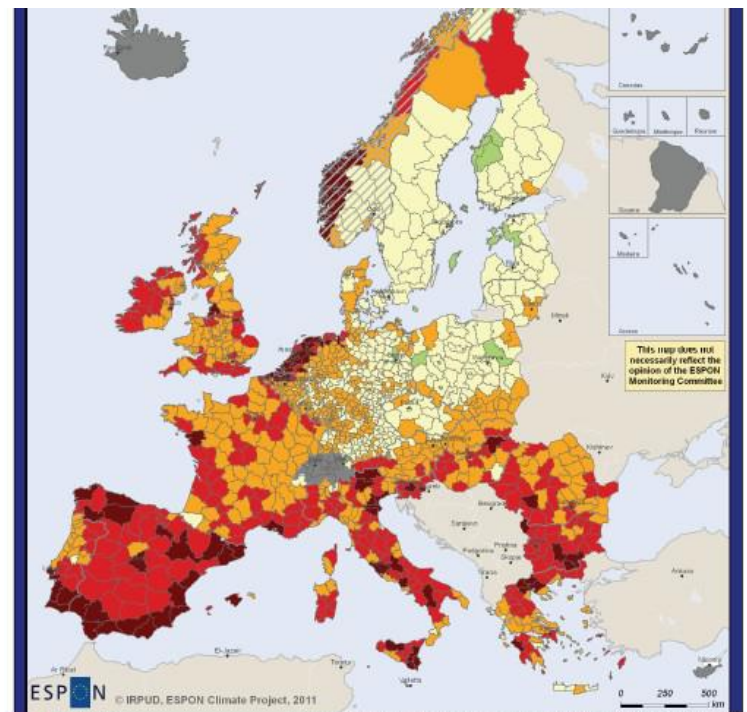
STREDISKÁ LETNÉHO A ZIMNÉHO TURIZMU

ADAPTAČNÁ STRATÉGIA
NA KLIMATICKÚ ZMĚNU
V KOŠICKOM REGIÓNE

- strediská letného turizmu
- strediská zimného turizmu

Dopad je definovaný ako dôsledok
klimatickej zmeny na prírodné a ľudské
systémy
Dopad = kombinácia expozície a citlivosti

Origin of data: own calculations based on own calculation of the five impact dimensions

Aggregate potential impact of climate change

- highest negative impact (0.5 - 1.0)
- medium negative impact (0.3 - <0.5)
- low negative impact (0.1 - <0.3)
- no/marginal impact (>-0.1 - <0.1)
- low positive impact (>-0.1 - >-0.27)
- no data*
- reduced data*

Weighted combination of physical (weight 0.19), environmental (0.31), social (0.16), economic (0.24) and cultural (0.1) potential impacts of climate change. Weights are based on a Delphi survey of the ESPON Monitoring Committee.

Impact calculated as combination of regional exposure to climatic changes and recent data on regional sensitivity. Climatic changes derived from comparison of 1991-1999 and 2071-2100 climate projections from CCLM model for the IPCC SRES A1B scenario. Regional coastal storm surge

Adaptívna kapacita

Definuje sa ako schopnosť systému úspešne odpovedať na klimatickú variabilitu a zmenu – nastavením správania aj zdrojov.

Dôležité je povedomie a akcieschopnosť (technológia a infraštruktúra) podporená ekonomickými zdrojmi a inštitucionálnou kapacitou

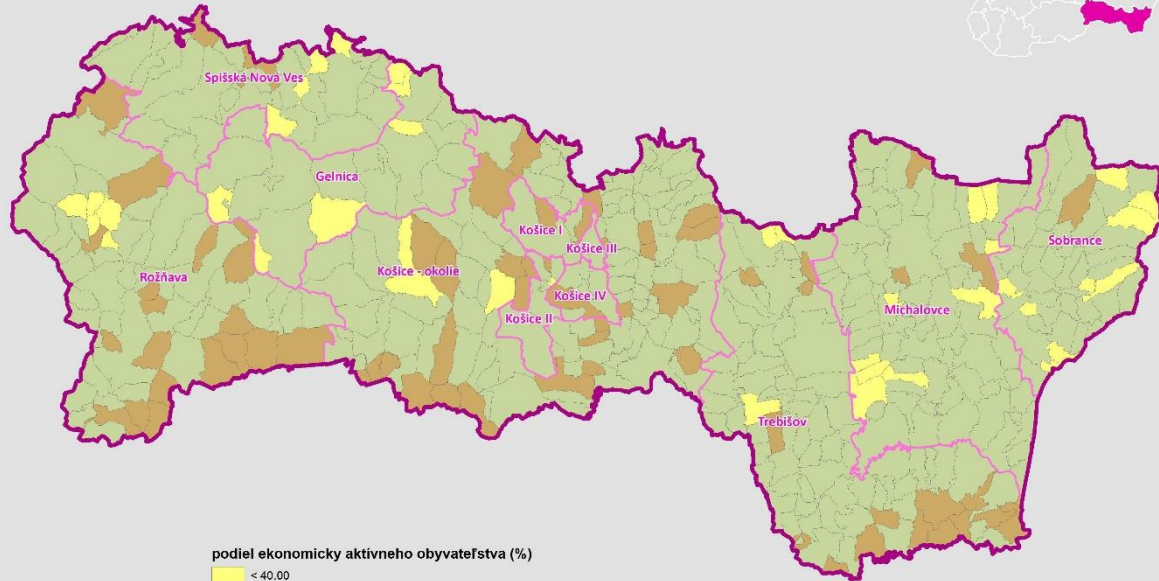

Adaptívna kapacita

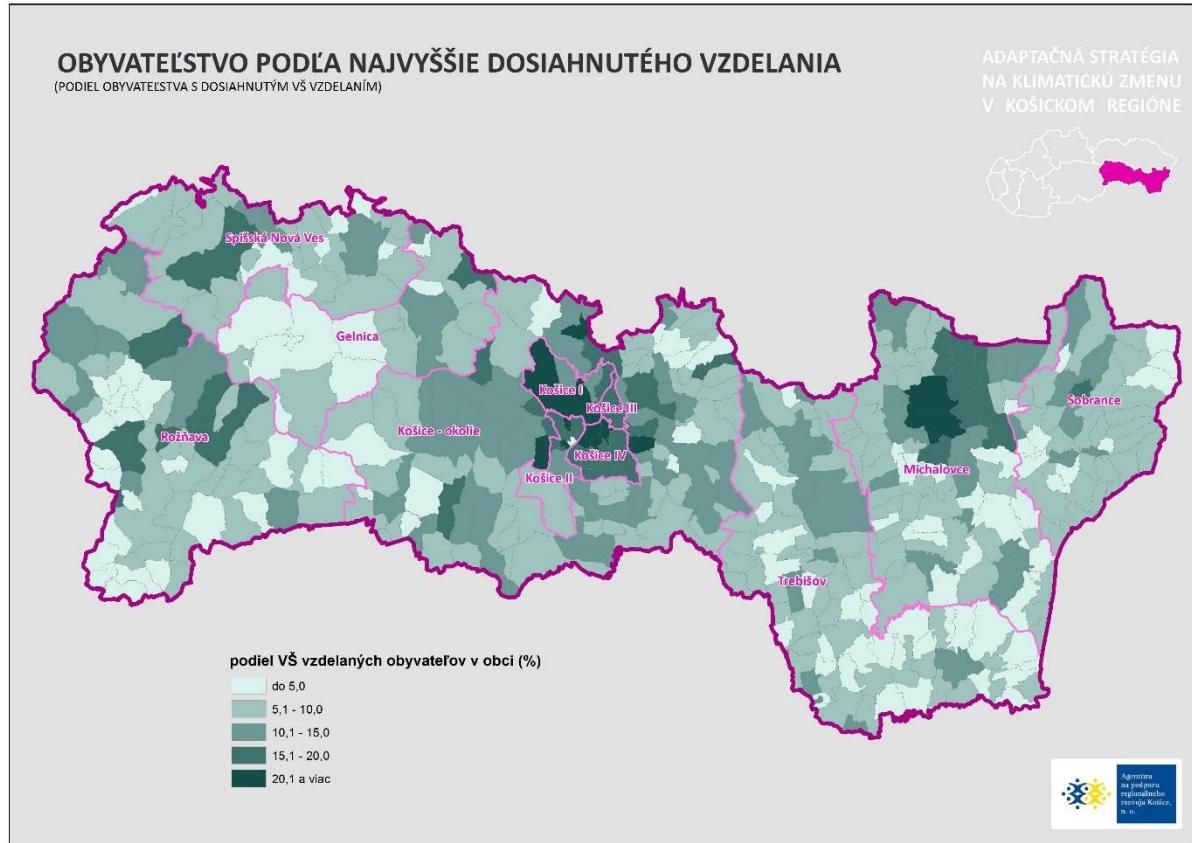
EKONOMICKÁ AKTIVITA OBYVATEĽSTVA

(PODIEL EKONOMICKY AKTÍVNEHO OBYVATEĽSTVA V OBCI NA ZÁKLADE ÚDAJOV SODB 2011)

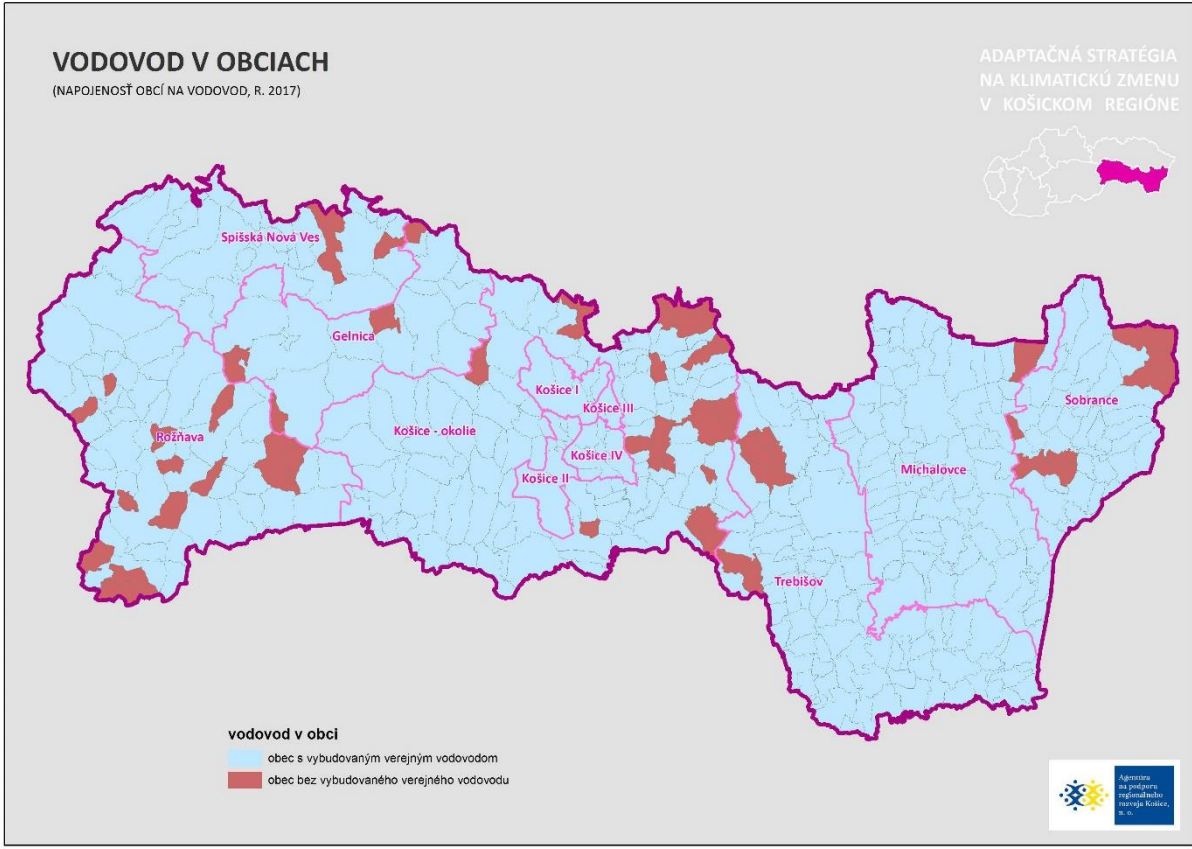
ADAPTAČNÁ STRATÉGIA
NA KLIMATICKÚ ZMENU
V KOŠICKOM REGIÓNE

Adaptívna kapacita

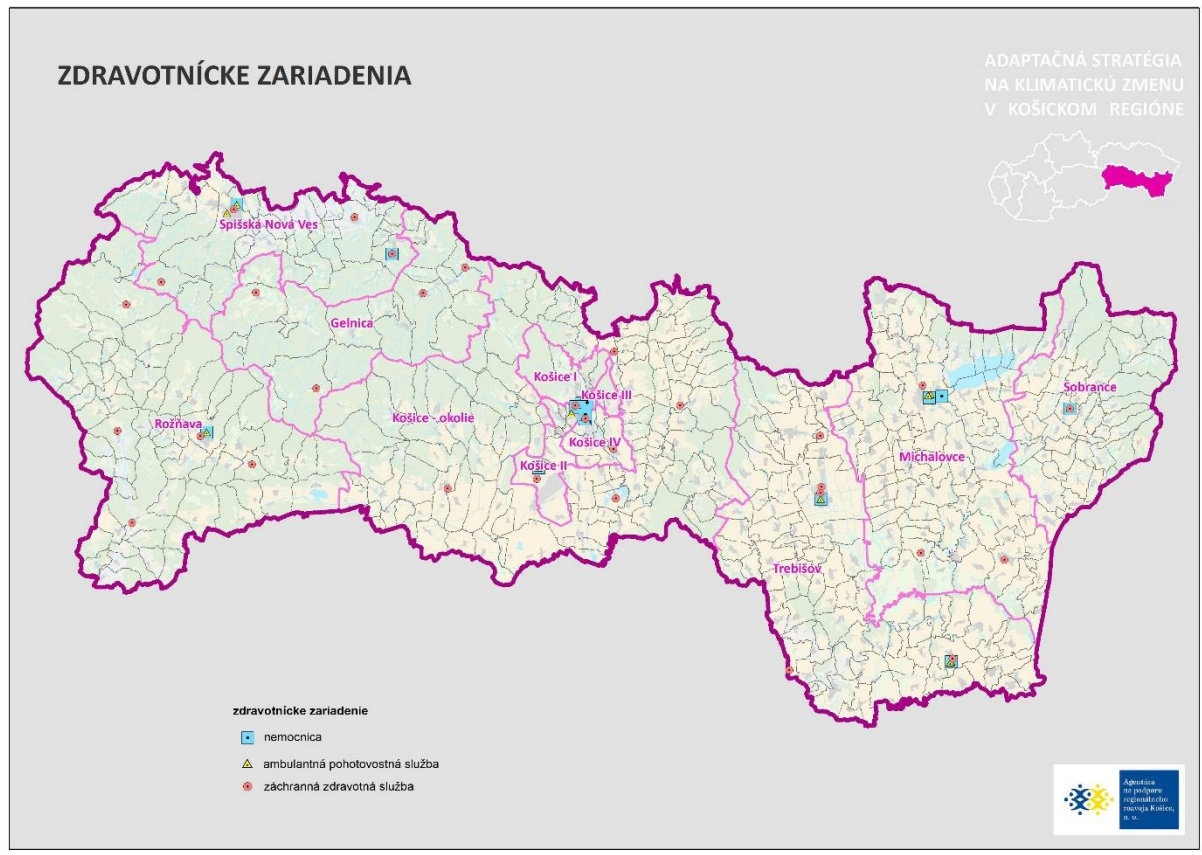

Adaptívna kapacita

Adaptívna kapacita

Ďalšie kroky:

S využitím GIS zobrazíme do mápiet indikátory citlivosti a adaptívnej kapacity – to umožní rýchly vizuálny obraz o tom, „kde sa nachádzame“

Vypočítame dopad a zraniteľnosť – ukážu sa naše regionálne „hotspots“

Participatívnym spôsobom sa zdefinuje stratégia – ciele, opatrenia, aktivity

Podklad pre ďalšiu prácu, napríklad propagačný projekt OSA (Ochráňme sa adaptáciou)

Agentúra na podporu regionálneho rozvoja Košice, n. o.

Jaroslav Tešliar
Ján Dzurdženík

jaroslav.tesliar@arr.sk
jan.dzurdzenik@arr.sk

Strojárska 3, 040 01 Košice
www.arr.sk